

RATIH KUMALA
Anyám fényképe

Ha valaha tetováltatok, csakis anyám képével. Magam jelölöm majd ki helyét a hátamon, pontosabban a hátam közepén, hogy ne látsszék, ha mélyen kivágott blúzt, túl rövid, derekat láttató pólót vagy fürdőruhát veszek fel. Nem akarom, hogy anyám meglássa. Dühös lenne. Magam előtt látom, amint nekikezd kioktatni. Mert figyelmen kívül hagyják annak imáját, akinek kép van a hátán: az illető pokolra jut. Nem hiszek sem a pokolban, sem a mennyországban. Csak a reinkarnációban. De anyám hisz a túlvilágban, és nem szeretném, hogy e hite megrendüljön. Anya ugyanis úgy képzeli, hogy a családunk – ő, apám, két testvérem és én – együtt kerül majd a mennyországba. Én pedig úgy képelem: következő életem egyikében mint anyám édesanyja születek újra, hogy viszonzhassam azt a szeretetet, amit tőle kaptam mostani életemben.

Anyám valaha fiatal is volt. Erre a furcsa következtetésre jutottam, amikor kinyitottam a családi fotóalbumot. Olyan volt leány korában, mint egy nyíló virágszál. Anya nem engedte, hogy rövid sortot viseljek (főleg akkor, ha elmentem hazulról), pedig találtam olyan fényképet, amelyen maga is ilyen, manapság forró nadrágnak nevezett sortot visel. Legfeljebb tizenhárom éves lehet. Az akkori időkre jellemzően, a fénykép széle körben cakkozott. Vajon miért nem cakkozzák manapság is a fotókat?

Soha nem hallottam anyámtól, hogy tizenéves korában lett volna udvarlója. Emlékszem, amikor még csak az általános iskola felső tagozatába jártam, nagyon haragudott, mert az egyik fiú osztálytársam rendszeresen telefonálgatott. Tetszettem neki. Ha nem is voltam oda érte, hívásainak mindig örültem. Anyám akkor mind gyakrabban vette fel a kagylót. A hívás ugyan nekem szólt, de Anya legtöbbször azt füllentette, hogy már alszom, vagy éppen tanulok. Ha oda is hívott, utána kifaggatott. Megtanulta felismerni a barátaim hangját.

„Ez a kép abból az időből való, amikor befejeztem az iskolát, s munkát kerestem” – kommentálta Anya a fekete-fehér fotót. A képen jó magas a frizurája, láthatóan vendéghajat tűzött fel. Anyám szerint akkortájt a fényképeken mindenki mereven a kamerába bámult. Ha előremeresztetted a fejed, széles homlokod nagyobbak látszik, ajkaid is vastagabbnak. Ráadásul a blúz, aminek feltétlenül gallérosnak kell lennie, még inkább a merevség érzetét kelti. Az Egyházügyi Hivatal ilyen testtartást írt elő. Aztán, hogy Anya férjhez ment, egy csomó hasonló fényképet készítették róla, amelyen a

Dharma Wanita nőegylet tagjaival állnak egymás mellett. Vörösésbarna hátteret használtak, s a Dharma Wanita egyenruhája lilásvörös volt.

„Régen, amikor munkahely kereséséhez készítettünk fényképet, mindig profilból, azaz oldalról fotóztak, hogy látsszék a fülcimpa” – világosított fel Anya. Tényleg, így talán előnyösebben néz ki az ember.

„Mostanság, ha ilyen típusú képpel próbálkoznék munkát szerezni, egészen biztosan nem vennének fel. Lehet, egyenesen azzal gyanúsítanak, hogy csábítani akarok” – feleltem erre.

Anya azt szeretné, ha állami hivatalnok lennék. „De még annál is jobb, ha bankban dolgozol!” – mondta, amikor lediplomáztam. Nem vonzott a banki munka, még a velejáró biztos nyugdíj sem. Apa bankban dolgozott. Azelőtt anyám gyakran mondta: „Ki tudja, lehet, hogy apád majd be tud juttatni valamelyik bankba.”

Egyszer elkísértem anyámat a bankba, pénzt akart felvenni. Az alkalmazottak nagyon szépek voltak a légkondicionált teremben, kiadós smink mögül, elegáns egyenruhában fogadták az ügyfeleket. Látva, ahogy üdvözltek, kiszolgálták őket, rájuk mosolyogtak, s végül, ahogyan köszönetet mondtak nekik, hirtelen az a benyomásom támadt, hogy beprogramozott robotok. Amikor kiléptem az ajtón, hányni lett volna kedvem tőlük. Meg is fogadtam, hogy soha sem fogok bankban dolgozni. De anyámnak volt egy története a bankról: „Kiskoromban nagyapád boltot vezetett. Attól függően, hogyan ment az üzlet, jól éltünk vagy éhezünk. Egyik nap, amikor éppen éhkoppon voltunk, megláttam, amint az egyik banki alkalmazott hússal töltött, gőzölt zsemlet eszik a banképület előtt. Megengedhette magának. Ettől fogva mindig az járt a fejemben, hogy bankban kell majd dolgoznom, vagy olyan férjet kell választanom, aki banki alkalmazott.” És Isten meghallgatta Anya imáját. (Anya pedig ezt a történetet gyakran előadta nekem.)

Újra meg újra fellapozgatjuk a már szétévesben lévő albumot. Furcsa, mennyi fotó van Anyáról, s mégis mintha valamennyi ugyanazt akarná elmesélni róla. Ha meggondoljuk, Anyának szinte hobbija volt, hogy fényképezzék. Sok a kosztümös kép róla, mind különböző. Vagy éppen a tükör előtt ül, kezében virágot szorongatva, pasminasállal a vállán, vagy egy kerti padon pihen, vagy egy (akkor luxuskategóriájúnak számító) autó mellett áll, és így tovább. Jól szórakoztam rajta. Még én sem vagyok ennyire kameraőrült. Legutóbb akkor akartam magam lefényképeztetni valami helyes ruhában, amikor Anyának sikerült beiratnia egy személyiségfejlesztő tanfolyamra. Szerinte egyetlen lánygyermeké annyira fiús természetű, hogy csak egy ilyen tanfolyam mentheti meg a jövőjét.

Anya esküvői fényképei közül csak egyet nagyítottak ki: azt, amelyen szüleivel, Apával és anyósáékkal van. A szokásos erős sminkkel és a blankong fejfedővel a fején. Jakartai hagyományos ünneplőben esküdtek. Anya kontya összeesett. Lehet, abban az időben még nem használtak hajrögzítő sprayt. Ezen a képen Anya és apám láthatóan komoly és feszült.

– Apád előtt egy pilóta udvarolt nekem. – Emlékszem, így mesélte Anya. Aztán elképzelttem, ahogy apám repülőgépet vezet.

– Anya, miért nem mentél hozzá feleségül? – kérdeztem.

– Meghalt, lezuhant a gépe.

Nézve a képet, elképzelttem, ahogy a repülő földre csapódik.

– Ha hozzámentem volna, nem születhetnél volna meg – mondta Anya.

Többet nem volt alkalmam Anyát kérdezgetni korábbi udvarlójáról. De abban biztos vagyok, hogy Anya kiegyensúlyozott életet élt apámmal. Testvéreim és én mozgalmassá tettük életüket. Anya arcán soha sem láttam gondterheltséget, ahogy különösebben nagy boldogságot sem. Élete úgy zajlott, ahogy egy nő szokott: iskolába járt, aztán egyszer csak eljött a férjhez menetel ideje, majd a gyereknevelésé, s persze vezette a háztartást, varrogatott, virágot ültetett, miközben a férje pénzt keresett.

Nem sikerült férjhez mennie a pilótához, így egy banki alkalmazottnak fogadott örök hűséget. Számára ez a jólétet jelentette: megvolt a biztos, állandó fizetés, a családnak mindent meg tudott adni, és járt nyugdíj is.

Anyám mindig azt szokta mondani, hogy a feleségtől függ, milyen szerencsét hoz férje számára. Miután elvette Anyát, apám karrierje felfelé ívelt. Nulláról indult az életük. Aztán lett telkük, autójuk, szép házat is építettek. Amikor nagyapámék eljöttek hozzánk látogatóba, azt mondták magukban: „Úristen, micsoda nagy házat tudott a fiunk építeni!” De én más valósággal is találkoztam: az osztálytársaméval, akinek az apja triksás volt. Nem éppen felfelé ívelő karrier. Kérdezgettem is, mi volt az apja, mielőtt meg-nősült, talán munkanélküli? Triksás lett, aminek valamihez képest előrelépésnek kellett lennie. Aztán egyik nap kezembe került egy régi folyóirat, s abban az egyik cikk („Az anyajegy elhelyezkedése, jelentése”) felkeltette az érdeklődésemet. Rájöttem egy titokra! Anyának van egy anyajegy az ujjánál, pontosan a gyűrűs ujjánál. Azt mondják, hogy az asszony, akinek itt nő anyajegye, szerencsét hoz a férjének! Hirtelen sajnálatot kezdtem érezni a barátom iránt: édes- anyjának biztosan nincs az ujjánál anyajegye.

Fényképeimet összehasonlítottam Anyáéival. Van olyan, ahol savanyú képet vágok, van, ahol röhögök, de olyan is, ahol rappernek nézek ki, meg ahol éppen sírok,

mert a testvéremmel összevesztünk a kedvenc párnámon. Anyám fotói között egy sincs, amelyen arckifejezése valódi érzelmet fejezne ki. Mindig nyugodt arcán visszafogott mosoly ül, ami sohasem csap át például harsány nevetésbe. Tudta, melyik szögből a legelőnyösebb fényképezetnie magát. Haja sohasem rendezetlen. Tőlem eltérően, aki még arra is lusta voltam, hogy választékot fészüljek. Még olyan kép is van Anyáról, ahol borzas hajjal éppen felkel az ágyból. (Feltételezem, nem akarta, hogy ilyenkor fényképezzék.)

Mindig túlzott érzelmekkel tekintett rám. Ennek bizonyítéka látható fényképeimen. Kezdve attól, ahogyan a nehezen záródó ajtót becsuktam (nem az én hibám volt, hanem az ajtóé), ahogyan sietős lépésekkel mentem valahová, egész odáig, ahogy az írógépen nagy zajt keltve túl erősen ütöttem le a billentyűket (erről sem én tehetek, hanem az írógép).

Ha dühös voltam valami miatt, anyám mindig arra figyelmeztetett, hogy legjobb imádkozni, amikor valami miatt szenvedünk. Mert Isten valóra váltja az imában kérteket. Persze hogy ez jobb, mint a dühöngés, aminek, ki tudja, mi volt az oka. Amikor meg jól érzem magam, s kacarászok a barátaimmal, Anya arra szokott figyelmeztetni: „Túlságosan jókedvedben vagy.” Mert hát lehet, hogy a sátán épp arra jár, s a nagy vidámságot hirtelen komoly bajjává változtatja.

Nem emlékszem, hogy Anya valaha sírt volna – kivéve, amikor egyszer előkerült egy gyermek fényképe Apa pénztárcájából. Most már tudom, és Anya is tudja, de egyikünk sem meri előhozni. Anya eleinte arra gondolt: lehet, hogy a fénykép csak egy elveszett, magára hagyott gyermeké, akit Apa talált az utcán, s oltalmába vett. Addig a pillanatig legalábbis, amíg arra gondolhatott. Elbújtam a szomszéd szobában, s hegyeztem a fülem. Anya meg csak sírt és sírt, egészen addig, ameddig földhöz nem vágott egy cserepes virágot. Apa ekkor bevallotta: a kép egy másik nőtől való gyermekéről készült. Ekkor aztán magamban káromkodni kezdtem, miközben Anya csak annyit mondott: „Biztos, hogy még messziről sem fogod szagolni a mennyország illatát!” Ez volt a legdurvább mondat, amit valaha tőle hallottam. Anyám azután csak hallgatott, miközben háztartási alkalmazottunk feltörölte a padlót, és próbálta megmenteni a virágot.

Anya, amint a fotókon is, tudta, milyen szögből a legelőnyösebb mutatnia magát másoknak. Nekem. Még ha ez azt is jelentette, hogy mindig tartania kellett magát. Tudom, Anya, valaha táncolni volt kedved. Hadd a tetováló tűt játszani, s közben táncolhatsz a hátamon!

**Illés Mihály – Bíró Gergely
fordítása**